

Par Ingas Kārlštrēmas romānu vēstulēs “Zem viena lietussarga”

Kurš gan nav bijis iemīļējies? Gan jau arī Tev ir gadījusies tāda liga, kad mīlestības objekts un telpa, kurā tas/ tā uzturas, laikam ejot, ieguvusi divas atšķirīgas nozīmes – sākumā tā tikusi idealizēta un pēcāk sākusi šķebināt, kad gana laba vairs nav bijusi neviena tā detaļa. Nedz vaigs, nedz smaids, nedz gaita...

Pēc šāda trafareta būvētu grāmatu “Zem viena lietussarga” jaunajai Ingai Karlštrēmai izdevies publicēt izdevniecībā “Atēna”. Pirmais iespaids, grāmatu rokās paturot un apjēdzot, ka atkal ir uzrakstīts romāns vēstulēs – tās ir patīkamas atmiņas par tiem tekstiem, kas izmainīja manu sapratni par literatūru: 1991.gadā publicētā Aivara Ozoliņa grāmata “Dukts” un 1999.gadā publicētā Ievas Melgalves grāmata “Bezzaudējumu punkts”. Jo sevišķi Aivara Ozoliņa teksts. To veiksmīgi vismaz eksperimenta līmenī centās darīt arī Ieva Melgalve. Nu, varbūt pārāk glauni un pieglaimīgi teikts, taču vēstītāja identitāte bija neviennozīmīga, piemēram, tekstā “Papjēmaše”. Pēdējos gados latviešu proza laiku pa laikam devusi iemeslus maziem lasītāja priecīgiem. Talantīgi ar literatūru izdarās Jānis Einfelds. Veiksmīgas atkāpes vēsturē, demitoloģizējot padomju dzīves un pat senāka laika mītus, veic Pauls Bankovskis. Tad literatūras izpratni sižetiski paplašināja Dace Rukšāne, piespēlējot diezgan provokatīvu lasāmvielu. Cerēju (tas skaidrojams ar jauna vārda pieteikumu), ka Ingas Kārlštrēmas grāmata papildinās šo tirādi, kurā nebūt neuzskaitīju visus pieminēt vēlamos. Jo beidzot uzrakstīta grāmata, kurā savietotas elektroniskā pasta vēstules un pāris īsziņas (mazās devās tās savos tekstos iekompilējusi jau Eva Mārtuža). Cerēju, ka atkal tiks pasmīkņāts par romāna tradicionālāti, protams, par atskaites punktu izraugot latviešu literatūru. Jo, izvēloties šādas struktūras romānu par uzrakstāmu, rakstītājam jāprot veiksmīgi manipulēt ar daudziem prozas poētikas noteikumiem. Piemēram, jārisina problēma par teksta stilistiku, vēstījumu un personāžu. Taču dikti vīlos savās cerībās, jo grāmatas autore netiek galā ar grūti risināmajiem uzdevumiem – tikai gadījuma eksaltācija un gaudas, kuras pazīstamas ikvienam iekš mīlestības esošam, un mīlestības objekta kariķēšana, no mīlestības ārā tiekot.

Veiksmīgākais – viņai izdodas tekstā ierakstīt divus tēlus. Lote un Ingars iepazīstas čatā un sāk sarakstīties. Ja puisa vēstules vismaz sākotnēji lasāmas kā otra dzimuma teikumu konstrukcijas, tad vēlāk salkanība, nekonkrētība, prātuļošana no abām pusēm, un es kā tāds stulbenis pa vidu, ērcinoties par tik sakāpinātām salkanībām un deminutīviņiem.

Atceros, kā man skolā mācīja rakstīt vēstules. Kur jānorāda adresāts, kur adresants, kur uzruna rakstāma, kur datums liekams. Tā tikai atmiņa, jo romānam vēstulēs, kas literatūrā gana novazāts un tematiski stīvējas ap mīlas padarīšanām – nebūt nav nepieciešams oficiāluma piesmekšis. Pieļaujams arī, ka lasītājs gaida intimitāti, taču diez vai 21.gs. sākumā iespējams sajūsmināties par sentimentālisma un romantisma mistru, kas saveidots no raudām vairāku stundu garumā, no mēness atspīdumiem, vīraka un svecēm.

Tāpat abu jauniešu sarakste izraisa mīlestību jau, pirms viņi dzīvē satiekas. Šāda uzticēšanās un romantiska varbūtība iespējama, tāpat kā iespējama viņu šķiršanās. Jo grāmata kaut kā jābeidz, un šāds risinājums loģisks, ja vien neizvēlas ko satraucošāku, piemēram, pašnāvību vai otra iznīcināšanu. Neizvēlas gan. Iemīlas un tad arī izšķiras, pāris reizes satikušies. Piedevām šķiršanās iniciatore ir Lote, kura pirms tam konsultējusies ar puisa māti, lai tā apstiprinātu savas aizdomas par Ingaru kā meitenei neatbilstošu. Ko gan citu māte, kura mīl savu dēlu, lai darītu? Protams, viņa teic par dēlu pāris sliktus vārdus, jo diez vai māte, kuras dēlu un Loti šķir

attālums no Kuldīgas līdz Rīgai, uztver viņu kā savam dēlam nepieciešamu. Tā nu visgudrā meitenīte domā, ka izdarījusi cēlu izvēli. Rīkojas gan tikai kā pubertātes vecumu, tajā brīdī jau sešpadsmit gadus sasniedzis, skuķis.

Neviens rakstītājs jau neradīs tādu tekstu, kas patiktu visiem, taču pāris pamatnoteikumi autoram jāievēro, lai teksts būtu lasāms. Romānā “Zem viena lietussarga”, izvēloties elektronisko vēstuļu formu, izpaliek notikums kā darbības virzītājs. Nebūtu jau liela skāde, var jau radīt un arīdzan lasīt metaforās balstītus refleksiīvus tekstus. Autore izklie dz mīlestību un sāpi. Nora Ikstena, kura pamanījies uz romāna vāka uzrakstīt pavadreklāmas teikumus, savā romānā “Jaunavas mācība” izklie dz sāpi savulaik veiksmīgi attaisnoja ar poetizētu vispārinājumu par jaunavai saņemamo un pildāmo mācību 20./21.gs. – pārzināt savas dzimtas vēsturi. Ingas Kārļstrēmas grāmatai mērķa nav, darbības tikai tādas, lai abiem jauniešiem būtu, par ko spriest: Lote applaucējas pirtī, Lote pakrīt uz ledus. Pārējais: izjūtas, banāli mīlestības apliecinājumi, dienas režīma pārstāsti. Viss atkārtojas no vēstules vēstulē. Nenoliedzami, ka elektroniskā pasta vēstules reti pilda citas funkcijas. Tās ļauj savstarpēji vēl nepazīstamiem vai mazpazīstamiem subjektiem atklāt sevi vai gluži pretēji – tā ir fantastiska iespēja radīt vēlamo sevi. Taču romānā tas ir tik banalizēti, bez pigoriem, ar attiecīgā vecuma respondentiem raksturīgo nopietno pārgudrību, kurā attiecības spēj sabojāt un pārtraukt man, bet ne autorei, šķietami maznozīmīgs notikums, piemēram, vairāku mēnešu sarakstes laikā negaidīti dzimusī doma, ka viņi viens otru tomēr nav spējīgi izprast un nav spējīgi šādas formas komunikāciju uzturēt. Tāpēc attiecības sabojājas kā veca gaļa.

Un nav no svara, vai tā ir reāla vai sadomāta sarakste. Lasījumu tas nemaina. Pēc šai grāmatai veltītajām stundām kārojas vēlreiz pāršķirstīt Erickiņa un Mirdziņas amizierīgās vēstules. Lai nomierinātos un naivi cerētu.

Jūsu Rimands Ceplis [26], ārpus šīs grāmatas mērķauditorijas esošais